

ISSN 1857-7172

Vol. 4, Number 1, 2013.

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ - СКОПЈЕ
ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА И МИР

Година 4, Број 1, 2013.

БЕЗБЕДНОСНИ ДИЈАЛОЗИ

СПИСАНИЕ ОД ОБЛАСТА НА БЕЗБЕДНОСТА, ОДБРАНАТА И МИРОВНИТЕ НАУКИ

БЕЗБЕДНОСНИ ДИЈАЛОЗИ / SECURITY DIALOGUES

ISSN 1857-7172

eISSN 1857-8055

Година 4, Број 1, 2013 / Vol. 4, No.1, 2013

<http://sd.fzf.ukim.edu.mk>

Security Dialogues
ONLINE

ISSN 1857-7172
eISSN 1857-8055
OPEN ACCESS

INTERNATIONAL PEER REVIEWED

Издавач/Publisher

Филозофски факултет – Скопје/Faculty of Philosophy - Skopje
Институт за безбедност, одбрана и мир/Institute of security, defence and peace
Уредувачки одбор/Editorial board: тел. (+389) 2 3066 232, email: sd@fzf.ukim.edu.mk

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК / EDITOR IN CHIEF

Toni MILESKI, PhD, Macedonia – toni@fzf.ukim.edu.mk
University Ss. Cyril and Methodius, Faculty of Philosophy – Institute of security, defence and peace

ЗАМЕНИК НА ГЛАВНИОТ УРЕДНИК / DEPUTY EDITOR

Mitko KOTOVCHEVSKI, Macedonia – kotovchevski@gmail.com
University Ss. Cyril and Methodius, Faculty of Philosophy – Institute of security, defence and peace

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР / EDITORIAL BOARD

Biljana VANKOVSKA, PhD, Macedonia – biljanav@fzf.ukim.edu.mk
Zoran NACEV, PhD, Macedonia – zorann@fzf.ukim.edu.mk
Lidija GEORGIEVA, PhD, Macedonia – georgieva03@yahoo.com
Marina MITREVSKA, PhD, Macedonia – marinamitrevska@yahoo.com
Oliver BAKRESKI, PhD, Macedonia – oliverbakreski@yahoo.com
Jan OBERG, PhD, Sweden - tff@transnational.org
Michael SHULTZ, PhD, Sweden - michael.schulz@globalstudies.gu.se
Franz-Lothar ALTMAN, PhD, Germany - franz_lothar_a@hotmail.com
James PETTIFER, PhD, Great Britain - james.pettifer@history.ox.ac.uk
Costas DANOPOULOS, PhD, USA - danopoulos@comcast.net
Ljubica JELUŠIČ, PhD, Slovenia - ljubica.jelusic@fdv.uni-lj.si
Emanuela C. DEL RE, PhD, Italy - ecdelre@gmail.com
Jennifer TODD, PhD, Republic of Ireland – jennifer.todd@ucd.ie
Žarko PUHOVSKI, PhD, Croatia - zpuhov@zimir.net
Mirko BILANDŽIĆ, PhD, Croatia - mbilandz@ffzg.hr
Želimir KEŠETOVIĆ, PhD, Serbia - zelimir.kesetovic@gmail.com
Yu-Chin CHENG, PhD, Czech Republic - cheng@fsv.cuni.cz

ТЕХНИЧКИ СЕКРЕТАР / TECHNICAL SECRETARY

М-р Николчо Спасов, Институт за безбедност, одбрана и мир

Лектор на македонски јазик: Билјана Богданоска
Лектор на англиски јазик: Марија Боева
Компјутерска обработка: Бомат графикс
Печати: Бомат графикс, Тираж: 250

СОДРЖИНА/CONTENT

ПРЕДГОВОР НА УРЕДНИКОТ/EDITOR'S NOTE

Toni Mileski	7
<i>Original scientific article</i>	
1. WAHABISM IN THE BALKANS – ISLAMIC THREAT OR THREAT TO THE ISLAM Mitko Kotovchevski.....	11
<i>Scientific article</i>	
2. NEW LEADERSHIP IN EU-CHINA: IRELAND'S EU PRESIDENCY V.S. CHINESE XI JINPING Yu-Chin Cheng.....	25
3. GEOPOLITICAL AND GEOSTRATEGIC IMPLICATION OF POSSIBLE NAVIGABLE CHANNEL DANUBE-MORAVA-VARDAR-THESSALONICA Toni Mileski, Emanuela C.del Re.....	51
4. IS THE ANARCHY IN INTERNATIONAL RELATIONS STILL ALIVE? CASE STUDY OF THE NAME DISPUTE BETWEEN MACEDONIA AND GREECE AND THE DECISION OF THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE DTD. 05.12.2011 Mario Sharevski	65
5. ВМРЕЖУВАЊЕ НА ФОРМИТЕ НА ГЛОБАЛНИОТ ТЕРОРИЗАМ Тања Милошевска.....	79
6. КООРДИНИРАЧКИ УЛОГИ НА ИЗВРШНАТА ВЛАСТ КАКО ВАРИЈАБЛИ КОИ ГИ ОЦРТУВААТ БЕЗБЕДНОСНИТЕ РЕЛАЦИИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Оливер Бакрески, Стојан Славески.....	93
7. ЗАКАНАТА ОД НЕДРЖАВНИ АКТЕРИ ВО XXI ВЕК НИЗ ПРИЗМАТА НА ТРОЈСТВОТО НА КЛАУЗЕВИЦ Ненад Танески.....	107
8. УЛОГА НА ОРГАНИЗАЦИСКАТА СТРУКТРА ЗА ЕФИКАСНО УПРАВУВАЊЕ СО БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР Биљана Стевановска.....	123
9. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ЕУ СТАНДАРДИ ВО ГРАНИЧНОТО УПРАВУВАЊЕ КАКО УСЛОВ ЗА БЕЗБЕДНИ ГРАНИЦИ <i>VIS-À-VIS</i> ЕВРОИНТЕГРАЦИЈАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Златко Николоски, Снежана Трајановска.....	151
<i>Review</i>	
10. АКТИВНОСТИ НА ГРАНИЧНАТА ПОЛИЦИЈА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Гоце Џуклески.....	171

11. ДИПЛОМАТИЈА НА НАЈВИСОКО НИВО (САМИТ)	
Милорад Петрески.....	183
12. DISPLAYING THE 49TH MUNICH SECURITY CONFERENCE	
Николчо Спасов.....	199
LIST OF REVIEWERS	202
INSTRUCTIONS FOR AUTHORS.....	204

ЗАКАНАТА ОД НЕДРЖАВНИ АКТЕРИ ВО XXI ВЕК НИЗ ПРИЗМАТА НА ТРОЈСТВОТО НА КЛАУЗЕВИЦ

THE THREAT FROM NON-STATE ACTORS IN XXI CENTURY THROUGH THE LENSES ON THE KLAUZEVIC TRIAD

д-р Ненад Танески, мајор, Воена академија-Скопје

nenoreal@yahoo.com

Апстракт: Денес се уште постојат фундаментални прашања кои треба да бидат одговорени и преиспитани во однос на нашите постоечки сваќања за современите закани и нивната мутирачката природа по 11 Септември. Во изминатите години се случија настани кои не одеа во прилог на глобалното исламистичко движење на Ал Каеда. Бранот на популарни востанија познати како Арапска пролет резултираше со рушење на долгогодишните диктатори во Тунис, Египет, Либија и Јемен. Потоа, во мај 2011 година, со убиството на Бин Ладен, а подоцна и други високи лидери, Ал Каеда го доживеа најдраматичниот пораз губејќи го својот идеолошки лидер. Меѓутоа, после дванаесет години во новиот милениум и очигледниот пораз на сите отворени фронтови од страна на западните сили, овој асиметричен недржавен непријател се уште не е поразен. Кои се неговите долгорочни цели? Дали тоа е глобална организација, мрежа, бунтовничко движење или идеологија? Кој е нивниот центар на гравитација? Дали и понатаму е потребно да се користи терминот „непријател“ и истиот да се бара во државите на Блискиот Исток, а како клучен фактор за вложување на огромни воени и цивилни ресурси во справување со него и понатаму да се провлекува терминот „насилен екстремизам“? Овој труд има за цел да даде одговор на некои од овие прашања со цел да се разбере зошто досегашните постоечки воени доктрини и конвенционални методи не се ефикасни во справувањето со современите недржавни закани и дека очигледна е потребата истите да се редефинираат.

Клучни зборови: недржавни актери, глобален тероризам, исламизам, асиметрични закани, Ал Каеда

Abstract: Today there still are fundamental issues that need to be addressed and revisited, with regards to our existing beliefs about the contemporary threats and their mutating nature, after September 11. In the past years there have been events that did not go in the interest of the global Islamic Al-Qaeda movement. The wave of popular uprisings known as Arab Spring, resulted in toppling long-years dictatorships in Tunisia, Egypt, Libya

and Yemen. Then in May 2011, with the killing of Bin Laden, and later of other high ranking leaders, Al Qaeda faced the most dramatic defeat by losing its ideological leader. However, twelve years after the beginning of the new millennium and the most evident defeat on all open fronts by the western powers, this asymmetric non-state enemy is still not undefeated. What are its long term objectives? Is it a global organisation, network, insurgency movement or ideology? What is their center of gravitation? Is it still necessary to use the term 'enemy' and to detect it in the face of the Middle East states, and as key factor for investment of huge military and civil resources in dealing with it and still using the term 'violent extremism'? This paper is aimed to give response to some of these questions with a view to understand why the military doctrines that existed so far and the conventional methods are not efficient in dealing with contemporary non-state threats and that the need to refine them is obvious.

Key words: non-state actors, global terrorism, Islamism, asymmetric threats, Al Qaeda

ВОВЕД

Според Сун Цу, за да дадеме одговор на вакви фундаментални прашања, мора да почнеме со анализа на самите себе. Мора да разбереме кои сме и што представуваме, за потоа да можеме да се надеваме дека ќе можеме да ја идентификуваме заканата која ни се спротивставува нам и на нашиот систем на вредности. Површински гледано ситуацијата е јасна. Западните сојузници на чело со САД која представува единствена суперсила во светот и покрај нивната моќ и големата воена, економска и технолошка предност, по нападите од страна на Ал Каеда на 11 Септември и објавената Војна против тероризмот, па до денес, ги доживуваат најкрвавите неконвенционални или нерегуларни напади во модерната историја и претрпуваат огромни загуби во човечки животи и материјални средства. Како резултат на тоа, сега тие се вклучени во неколку неконвенционални конфликти на Блискиот Исток, Централна Азија и Африка. Во исто време, тие се фокусирани на неутрализирање на заканата од терористички напади на преостанатите домашни капацитети кои се од витално значење за националната безбедност. Меѓутоа, за да ги разбереме проблемите со кои денес се соочуваат Западните сојузници потребно е да се создаде една голема слика за нивната стратешка култура и размислување, како тие им приоѓаат на заканите и како одговараат на истите.

1. ЗАПАДНИОТ КОНЦЕПТ НА ВОЈУВАЊЕ

Периодот по Втората светска војна и подоцна Студената војна, јасно ставија до знаење во чии раце е огнената моќ, технологјата и нуклеарните капацитети. Во периодот по 1990-тите, се открија нови воени иновации, како што се офанзивните беспилотни летала и невидливата „stealth“ технологија, како и новите доктрини и упатства за против-бунтовничка борба. Ова се факти кои укажуваат на вкоренетата култура кај Западните сојузници дека нивните системи на национална безбедност во основа и понатаму како приоритет – закана број еден, го сметаат неутрализирањето на закани кои доаѓаат од нација-држава.

Во овој период запоставена беше улогата на исламската идеологија и влијанието врз демографијата од страна на недржавни актери кои во минатото не представувале интерес, или едноставно не постоеле во времето на биполарниот воено конвенционален свет. По 11 Септември и соборување на Талибанската влада во 2001 година, Западните сојузници во Авганистан по дефиниција ја извојуваа конвенционалната победата. Ал Каеда беше протерана од своите бази и дисперзирана, за притоа да не добие директна поддршка од конкретна влада или држава. Ал Каеда ја изгуби поддршката и од тој момент за справување и војување со неа, според светото тројство на Клаузевиц како Западен пристап на војување, меѓусебната поврзаност на Владата, народот и армијата, каде што „Владата води војна со армијата, во име или на сметка на народот“ повеќе не беше во функција. Од тој момент во оваа војна повеќе не постоеја две конвенционални воени спротивставени страни.

Од тој момент беше оспорен традиционалниот Западниот модел на војување, со својот систем на нација-држава и нејзиниот монопол врз насилството. Исто така беше оспорена професионалната државна војска и сите правила на војување (Женевската конвенција) од страна на недржавни актери како „терористи, бунтовници, герилци, бандити и разбојници“ главно мотивирани од страна на идеолошки-базирани фанатици. (Creveld, 1992: 50) Во случајов, Ал Каеда не е нација-држава, која е поддржана од народот и нема армија која ќе ја води војната. Меѓутоа војната против тероризмот веќе беше објавена.

2. АНАЛИЗА НА АЛ КАЕДА СПОРЕД ТРОЈСТВОТО НА КЛАУЗЕВИЦ

Доколку се обидеме да се справуваме со овие нови закани според класичната теорија за војната и „светото тројство“ на Клаузевиц, во ера на глобално дисперзирани не-државни актери и сајбер војни, таа нема многу да ни користи, бидејќи тие не се држава. Во времето кога Клаузевиц ја изрекол безсмртната теорија за војната, како продолжување на политиката, тој тоа го направил во одреден историски и социоекономски контекст. Без разлика колку и да изгледа корисна неговата анализа, треба да

се разбере дека е создадена во време кога за конвенционалните конфликти доминира стратешкото размислување.

Оттука можеме да го поставиме прашањето и притоа да утврдиме дали овој модел може да се применува во услови кога за непријател се појавува недржавен актер. За пример може да ја земеме Ал Каеда која се води по истиот принцип за полезноста и користење на насилството како и традиционалната теорија. Но, според кој принцип на полезност да ги разбереме религиозно мотивираните милитантни талибанци од единицата Квета Шура која представуваат најголема закана по единиците на САД во Авганистан или самоубиствените бомбашки напади врз комерцијални летови преку Атлантикот?

Иако Ал Каеда не се вклопува во нормалниот модел на држава, може да се анализира и истражува како држава на глобално ниво. Според Карл фон Клаузевиц, за да се победи во војната, една нација мора да има единство на целта помеѓу владата, војската и народот. Тој се осврна на овие три елементи како „извонредно тројство“. *Владата* го утврдува видот на војната која треба да се води, политиката и целите на војната. *Војската* го представува моралот на командантите и храброста на армијата за војување. *Народот* ја обезбедува подршката и волјата за насилство, мобилизацијата и посветеноста за позитивни ефекти од војната. (Clausewitz, 1976: 89) Иако Ал Каеда не е нација-држава, во нејзиното стратешко планирање таа целосно ги има интегрирано сите три елементи на ова тројство за водење на ефективна војна против нејзините Западни непријатели.

2.1. ИСЛАМИСТИЧКАТА ИДЕОЛОГИЈА – СИСТЕМ НА УПРАВУВАЊЕ ВРЗ ОСНОВА НА ИСЛАМСКИОТ ЗАКОН

Исламизмот е сложен повеќедимензионален феномен. Во својата современа форма представува „идеологија“, „движење-организација“ и „форма на управување“. Муслиманските политички активисти - исларисти веруваат во комплетниот и холистички карактер на обновениот ислам кој опфаќа *din* (религија), *dunya* (заедница) и *dawla* (државата). Ова е центарот на нивната политичка идеологија. Арапскиот збор *dawla*, за прв пат се користи во VIII век од нашата ера за време на владеењето на Abbasid калифатот, за во XX век да се трансформира во Al-dawla al-islamiyya (исламска држава). За исламистите во XX век, исламот е интегрирана целина која нуди решение за сите проблеми на животот, а реализацијата на исламското општество е засновано на воспоставување на исламска држава врз основа на Шеријатот. (Ayubi, 1991: 64) Постојат тврдења дека оваа идеја за исламска држава, предложена од страна на исламистите е процес на „откривање на традицијата“, во која муслиманските интелектуалци играат

главна улога.(Eickelman, 1996: 30) Според нив, во Куранот, поексплицитно е дадена важноста на етиката, вредностите и моралот отколку во било која политичка доктрина. Во еден дел од куранските стихови каде што се вели „*На овој ден за вас ја усовршив верата ваша*“ (Стих 05:03), се поддржува аргументот дека пророкот Мухамед, ги инспирира политичко-религиозните лидери да воспостават политичко-верска заедница базирана на основа на верата како главен критериум за членство. Верувањето дека прифаќањето на симболите на верата, мора да биде придружено со активна вклученост во колективниот напор за исполнување на наредбата „да правиме добро и да го спречиме и забраниме злото“, за да се спроведе исламската морална цел на законодавните, политичките и економските прашања на општеството, се сметаат дека се од суштинско значење, со цел да се избегне состојба на jahiliyya (период на игнорирање на исламот и Бог, концепт кој е целосно спротивен од шеријатот), во која муслиманите во моментов живеат.

И покрај тоа што исламистичките доктрини на Саудискиот веџаизам, Муслиманското братство, групата Хизб Ут-Тахрир (Партија на слободата) и групите поврзани со Ал Каеда се разликуваат по многу сегменти, сите тие имаат желба да се вратат во минатата идеалната форма на исламот, со посветеност на управување со исламот врз основа на Шериатскиот закон (Shariah), со верување дека Западните влијанија мора да се исчистат од нивното општество и верување дека само со посветено агресивно делување ќе се постигне прочистување на исламистичкото општество, вклучувајќи ја употребата на терористички тактики и бомбаши-самоубијци за постигнување на своите цели. (Jacquelyn, 2007: 11)

Можеме да дефинираме дека „исламизмот“ е религиозна идеологија со сеопфатно толкување на исламот чија крајна цел е освојување на светот со сите средства. Оваа дефиниција е составен од четири меѓусебно поврзани елементи. Првиот е верската идеологија, вториот е сеопфатен-холистички начин на толкување на исламот, третиот е освојување на светот и на крај четвртиот и последниот елемент е употребата на сите средства во потрагата по крајната цел. (Mozaffari, 2007: 21)

И во случајот со Ал Каеда, елементот на „влада“ е заснован во религијата, исламот. Тој е уреден со учењата од Куранот, традиционалниот Шеријат (исламски закон) и Фатва (верски одлуки). Оваа влада нема ограничување со државни граници, а за лидери се сметаа следбениците на Осма бин Ладен. Бин Ладен повикал на воспоставување на пан-исламски калифат-антички систем на владеење врз основа на исламскиот закон. (McCullough, 2002) Позната изјава на Муслиманското братство од нејзиниот основач Хасан ал Бана, прогласува дека „Исламот е вера и еден ритуал,

нација и националност, религија и држава, дух и дело, свет текст и меч.“ (Mitchell, 1993: 233)

Во февруари 1998 година Бин Ладен ја издаде следната фатва: „Правото за убивање Американци и нивни сојузници, цивили, војска, е индивидуална должност за секој муслиман кој може да го направи тоа, во било која земја, со цел да се ослободи џамијата Ал - Акса и Светата џамија од нивна окупација, а нивните војски да се протераат надвор од сите земји на исламот, да бидат поразени и да не можат да се закануваат на секој муслиман. Ова е во согласност со зборовите на Севишниот бог“. Ова фатва и идејата за пан-исламскиот свет се интегрирачки сили и главната цел на трите елементи од тројството на Ал Каеда.

2.2. ИСЛАМИСТИЧКИОТ КОНЦЕПТ НА ЏИХАДОТ – МИЛИТАНТНИОТ ЕЛЕМЕНТ ОД ТРОЈСТВОТО

По терористичките напади од 11 Септември, направени се голем број обиди да се објасни што представува исламистичкото милитантно движење представено преку Ал Каеда. Во периодот веднаш по нападите од 11 Септември, Ал Каеда е представена како хиерархиска организација со јасен ланец на командување и контрола, во вид на мрежа со Бин Ладен во центарот и притаени ќелии по целиот свет, подготвени да напаѓаат по Западните непријатели во секој момент. (Williams,L., 2002)

Слика 1. Организациска структура на Ал Каеда

- *Shura*, Советодавен совет, потесен круг на соработниците на поранешниот лидер Осама бин Ладен
- *Sharia*, Политичкиот комитет - одговорен за издавање фатви.
- *Финансиски комитет* - одговорен за собирање финансиски средства, како и прикривање на имотот
- *Комитет за безбедност* - физичка безбедност, разузнавање и контраразузнавање

- *Воен комитет* – Одговорен за развивање и планирање на операции, одредување на цели, како и управување со камповите за обука
- *Комитет за информирање* – одговорен за пропаганда
- *Комитет за странски инвестиции* – одговорен за набавка на оружје, експлозивни и техничка опрема

Оваа структура на Ал Каеда овозможувала добра координација и обезбедувала материјална подршка за терористичките операции. Кога ќе се одлучело за одредена операција да биде извршена, таа се доделувала на внимателно избрана тајна ќелија, предводена од високо рангирани оперативци кои биле на директна врска со Советодавниот совет. Со формирањето на Ал Каеда, Бин Ладен создаде широко распространета Исламистичка армија, во која се вклучени исламистички терористички групи од Тунис, Египет, Либија, Алжир, Саудиска Арабија и Оман, Јордан, Ирак, Либан, Мароко, Сомалија и Еритреја. Во овие држави војската ја преставуваат терористичко-бунтовнички ќелии кои се вклопени во локалните општества. Секоја ќелија работи самостојно или под централна контрола. Ал Каеда има силно единство на команда во рамките на својот воен елемент. Постојано се појавуваат нови лидери набунтовничките мрежи како замена на убиените, заробени или растераните по офанзивата на САД во Авганистан. Овие нови лидери се шират низ Блискиот Исток и Азија. Тие имаат ограничен комуникации, но сепак вршат оперативна контрола. Ова адаптивност продолжува да демонстрира еластичност, издржливост и непокорност на воениот елемент од тројството на Ал Каеда. (Schmidt, 2002)

Според исламистите, современите муслимански општества се дегенерирани во состојба на jahiliyya, неверување во Бога и прифаќање на западните концептите на национализмот, секуларизмот, социјализмот, комунизмот, демократијата и капитализам, кои се во директна спротивност на пораката на исламот. (Choueiri, 1997: 92) Со цел да се надмине оваа состојба на jahiliyya, според исламистите, потребна е декларација за тотален суверенитет и владеење на Бог. Ова би се остварило преку битката на jihad. Многу повеќе од било кој друг израз или збор, џихадот има моќно значење и влијание помеѓу муслиманите, особено помеѓу исламистите, за кои овој збор е изворот на нивната милитантност. Во неговото традиционално прифатено значење, џихад значи „да се вложи“ напор за да се воспостави исламскиот закон. (Noorani, 2002: 45)

Постојат четири начини за исполнување на џихад: преку срцето, преку јазикот, преку раце и со меч. Овие се духовни и физички форми преку кои муслиманите се борат на сите фронтови за создавање праведно и достоино општество, водејќи духовна борба против гревот и Сатаната во текот на нивниот живот и физички преку праведното војување. За муслиманите генерално, овој збор представува позитивен верски концепт,

додека за исламистите тој се користи исклучиво за физичка смисла на праведно свето војување. Оттука, особено за немуслиманите, овој концепт има една вознемирувачка конотација која неведува на верски екстремизам и неселективно насилство. Со цел да се поттикне масовна мобилизација, преку џихадот од страна на исламистите е промовирана и идејата за маченичка смрт, преку која активно се мобилизираат и охрабруваат џихад воините, потенцирајќи ги наградите кои ќе ги добијат во задгробниот живот.

Настаните од 11 Септември представуваат загрижувачки момент во еволуцијата на исламскиот екстремизам и неговите регионални и транснационални мрежи. Овој нов тренд на екстремизам помеѓу милитантните муслимани, укажува на една нефлексибилна и догматска идеологија, на која јадрото и представува една искривена верзија на концептот џихад. Вкоренети во авганистанскиот џихад од 1970-тите години и руско-авганистанската војна, авганистанската граѓанска војна, овој бренд на исламски екстремисти направи продор во Европа преку босанскиот конфликт и конфликтот во Чеченија. Овие конфликти доведоа до формирање на географски распространета мрежа на екстремисти со заедничко искуство, кои преку поддршка од локални поединци успеаа да извршат голем број терористички напади.

Новиот бран на терористички активности кои се одвиваат на глобално ниво веќе без исклучок се поврзува со милитантни исламистички групи. Некои студии одат дури до таму што тврдат дека бидејќи исламот по својата природа е милитантна религијата, прашање е колку муслиманите се подготвени да им се спротивстават на радикалните и милитантни исламисти, наспроти чувство на очај и понижување кое го имаат, а е предизвикано од глобализацијата и зголемувањето на економските, културните, технолошките и воени влијаниа од западниот свет. Тие се „свети војни“ кои нема да умрат за политичкиот крај на државата, туку за духовната и идеолошка вистина преку која ќе бидат инспиратори за мобилизирање на нови милитантни недржавни актери. (Cozzens, 2009: 86-91)

2.3. ГЛОБАЛНА ИСЛАМСКА ЗАЕДНИЦА – *ИММАН*

Денешниот непријател на Западните сојузници не е ограничен со бројот на неговите национални предстваници. Ал Каеда со нејзините придружни организации, исто како и Муслиманското братство, не се ограничени од тоа дали можат да добијат поддршка од граѓаните на еден одреден народ за започнување и водење војна или од нивната подготвеност да се мобилизираат во националната армија. Потенцијалните нерегуларни војни можат да бидат регрутирани од Алжир, Сомалија, Франција, Босна

или Косово бидејќи оваа популација не е територијално ограничена, туку верски дефинирана преку идејата на *umma*, или глобалната исламска заедница.

Зборот *umma* потекнува од арапските зборови: *amma* што значи „да се оди, да се да види, *imata* „да се оди по патот на чело со еден предводник (особено во молитва)“, *umta* „да се биде или да се стане мајка, да се национализира“. Исто така корените му се и од зборот *Umm* што значи „мајка, извор, потекло, основа, темел, оригинал, оригинална верзија (на книга), главно обележје, суштината на ...“ Така *umma* значи „народ, нација, луѓе, генерација, заедница“. (Wehr, 1976: 25)

Елементот на народ – нација на Ал Каеда, е многу моќен и има демографска база низ целиот свет. Во светот има околу 1,4 милијарди муслиманско население, подложно на регрутација. Заедничкиот фактор кој ги обединува припадниците на Ал Каеда и останатите исламистички движења низ светот е идејата за Исламското глобално општество и омразата кон Западната цивилизација. Кога Ал Каеда на 11 Септември ги нападна најпознатите американски знаменитости, поголемиот дел од муслиманскиот свет беше шокиран од теророт предизвикан од муслиманска терористичка група во името на исламот. Меѓутоа, со американската инвазија врз Авганистан и подоцна Ирак, муслиманите во целиот свет од Европа до Азија, Блискиот Исток до Јужна Америка и Африка, изразија сериозна загриженост за американската надворешна политика. Тоа беше прифатено како сериозна закана за Исламот. Ова беше дополнителна мотивација за Ал Каеда, нејзините групи и ќелии. Администрацијата на претседателот Обама презема чекори за промена на реторичкиот пристап кон заканата од тероризмот, со формална замена на терминот *исламски тероризам* со *насилен екстремизам*. (Stakelbeck, 2011: 197)

И покрај неуспесите и обезглавувањата кои Ал Каеда ги претрпе во периодот од 11 Септември до денес, таа мутирала во лабаво структурирана и децентрализирана организација која користи интернет и други комуникациски технологии за да го зајакнала своето влијание и да ја насочат мрежата на исламистички терористички организации посветени на глобалниот Салафи џихад. Денес процесот на реисламизација и регрутација од страна на Ал Каеда се одвива постепено и поединечно, преку придобивањето на муслиманските умови низ светот и создавање нови домашни терористи. Но, привлекувањето на нови регрути во иднина ќе зависи од нивната континуирана способност да се создадат и поттикнат позитивни перцепции кон насилството како единствена успешна стратегија за остварување на главната цел идејата на *umma*, или глобалната исламска заедница, неутрализирање на „негативните“ Западни влијанија и контролирање на внатрешните ривалства и тензии помеѓу џихадистите широм светот. (Gendron, 2006: 18)

3. Центарот на гравитација на Ал Каеда

Во ПЕРИОДОТ на нападите од 11 Септември, Ал Каеда беше организација на која *стратешкиот* центар на гравитација и представуваше идеолошката глобална реисламизација, за да на *оперативно ниво* центарот на моќта гравитираше околу јадрото на Ал Каеда, лидерот Бин Ладен и неговиот египетски заменик, Ајман ал-Завахири, со кого остваруваа целосна контрола врз активностите на групата. (Bergen, 2011: 3) Во тој период според проценките на безбедносните служби, се проценува дека јадрото на Ал Каеда броело од 500 до 1000 лица, од кои повеќето со борбено искуство од Авганистан. Акциите на САД во првите два месеци од операцијата Трајна слобода, неутрализираа околу 80% од борците на Ал Каеда, принудувајќи ги преживеаните членови и Бин Ладен да пребегаат во Пакистан. Овие упорни противтерористички операции ги ограничија оперативните можности на Ал Каеда да обучува и да спроведува напади. Ал Каеда се повеќе се потпираше на нивните придружни терористички членки (AQAM) од Пакистан-ФАТА (FATA) вклучувајќи ги Пакистанските Талибанци и мрежата Хагани, Ал Каеда од Арапскиот полуостров (AQAP) во Јемен, Ал Каеда во Исламскиот Магрѐб (AQIM) во Алжир и Северна Африка и Ал Каеда во Ирак (AQI) кои денес представуваат критичен фактор и центар на гравитација на оперативно ниво. Поради нивните намалени можности за извршување на терористички акции, јадрото на Ал Каеда со сите свои капацитети својот центар на гравитација го пренасочи во преземање на улогата на глобален идеолошки лидер на Сунитскиот исламистички бунт, фокусирајќи се на инспирирање на глобалната исламска заедница, да го продолжи џихадот против САД и нивните сојузници и притоа да ја одржи идеолошката чистота на движењето. (Nelson, 2011)

Центарот на гравитација на Ал Каеда, треба да и овозможи преку нејзините придружни членки да спроведе терористички операции и притоа да ги постигне своите стратешки цели:

1. Отстранување на силите на Западните сојузници од Арапскиот полуостров (кои ги окупираат најсветите места на исламот) и останатите исламски земји;
2. Да се принудат Западните сојузници да ја прекинат подршката и влијанието во угнетените муслимански држави;
3. Воспоставување на Глобален Калифат. (Witty, 2008: 99)

Способноста на Ал Каеда за радикализирање на муслиманите и приклучување на движењето зависеше од начинот на пренесување на идеологијата како на Блискиот Исток така и низ целиот свет. Исто така, воените дејства преземени од САД во Ирак и Авганистан, имаат големо влијание за помасовно приклучување кон идеологијата на Ал Каеда. Идеолошките симпатизери обезбедуваат финансиска и друга материјална

подршка, помагаат во ширењето на пораката на Ал Каеда и собирање на разузнавачки информации за спроведување на терористички напади.

Комуникациската инфраструктура е критичен услов кој го олеснува ширењето на идеолошката порака, како и координирање на операциите. Ограноците и ќелиите на Ал Каеда преку софистицираните медиуми ширум светот, на матичниот јазик во државите во кој живеат муслимани, ги охрабруваат да спроведат џихад. Масивната логистичка инфраструктура е критичен услов за одржување на терористичките операции. Нивната способност да мобилизираат луѓе, оружје и средства овозможува Ал Каеда и придружните членки да дејствуваат на глобалната сцена. Оваа критична задача ја извршуваат „менаџери на средно ниво“ кои се инфилтрирани во Западните општества. Тие ги идентификуваат новите џихадисти и преку своите врски им овозможуваат безбедно патување до терористичките кампови за обука, каде што тие се обучуваат за ракување со оружје и изработка на софистицирани експлозивни направи.

Во Европа, во изминатите години се одвиваа настани кои предизвикаа дополнителна вознемиреност и страв од сосема друга, дотогаш неидентификувана закана – домашен тероризам. Повеќе од 200 лица беа убиени, а над 1500 повредени како резултат на терористичките напади извршени во Мадрид на 11.03.2004 година, неколку дена пред одржување на избори во земјата. На 02.11.2004 година, беше убиен кинематографот Тео Ван Гог, еден од најпознатите лица кои јавно и постојано го критикуваа исламот. Лондон е следниот пример за терористички напад извршен од радикални исламисти. Многу аналитичари и претходно веруваа дека Лондон, одамна е почва за исламски екстремизам, но потврдата стаса на 7-ми јули 2005 година. (Phillips, 2007: 1) Нападите како и во Мадрид, беа извршени врз транспортниот систем на Лондон. Преку серија на самоубивствени терористички напади загинаа 52 лица, а беа повредени 700. Според видот на експлозивната уреди кои се користеле во нападот и линковите при планирањето, истрагата докажала дека нападот е директно поврзан со Ал Каеда. Во ноември 2006 година, тогашниот директор на МИ 5, Елиза Манингам-Булер, изјави дека е откриена мрежа со околу 1.600 активни лица кои од пасивни симпатизери преминале во активни терористи, подготвени да бидат вклучени во планирање и реализирање на терористички напади во Велика Британија или други локации во странство. Веќе во ноеври наредната година, новиот директор на МИ 5, Џонатан Еванс изјави дека овој број се зголемил за 400 од претходната година, така што во Британија има најмалку 2.000 лица кои представуваат „директна закана за националната безбедност“. Тој изјави дека дека лица помлади од 15 години се регрутираат за извршување на терористички активности планирани од Ал Каеда.

На 04.11.2007 година во Германија, спречен е терористички напад врз

американска база со автомобил – бомба. Уапсени се четири лица, а заплени се 700 кг хидроген пероксид и 26 детонатори. Двајца од уапсените се Германци конвертити од христијанството кон исламот, а другите се Германци со турско потекло, обучувани во терористички камп на авганистанско-пакистанската граница. Овој случај ги шокираше Германците. За нив е нејасно како двајца „обични“ Германци можеле да бидат регрутирани во света војна-џихад. Според германските безбедносни служби, најмалку 220 Германци имаат завршено терористичка обука во тренинг камповите во Авганистан и Пакистан, од кои половина се вратиле во Германија. Најсвеж пример за постоење на домашен тероризам инспириран од исламот во Франција е оној од 24.03.2012 година во Тулуз. По 32 часовна опсада уапсен е 23 годишен французин со алжирско потекло, Мохамед Мерах, осомничен за убиство на седум лица, од кои тројца француски војници и три деца. Луѓето го опишувале како мирен човек, кој воопшто не наликувал на „екстреман џихад салафист“ подготвен да убие за религиозна и политичка кауза. Тој припаѓал на салафи групата и во 2010 и 2011 година отпатувал за Авганистан и Пакистан. Според разузнавачките служби тој бил еден од стотината французи кои отпатувале во Авганистан и Пакистан во последните две децении, привлечени од милитантните исламистички групи. Многумина биле привлечени од исламистите поради израелско-палестинскиот конфликт, кој предизвикал голем број на напади низ Франција во почетокот на 2000 година, вклучувајќи ги и подметнатите пожари на синагогите.

Овие примери ја покажуваат растечката социјална поларизација на исламистички групи во Европа и зголемувањето на подготвеноста да се вклучат во насилан џихад. Поларизацијата е делумно резултат на реисламизација на муслиманските малцинства во Западна Европа. Покрај тоа, радикалниот ислам проповеда екстреман изолационизам и често пропагира нетрпеливост кон сите останати во западните општества.

Како и да е јасно е дека од почетокот на овој век, домашниот тероризам поврзан со милитантниот исламитизам, а инспириран од центарот на гравитација на Ал Каеда, а тоа е исламистичката милитантна џихад идеологија која е во постојан пораст. Ал Каеда и нејзините сојузници ги зголемуваат своите активности да инспирираат и регрутираат нови домашни терористи, ширум државите низ целиот свет. Инспирацијата и регрутацијата на нови домашни терористи најмногу и најлесно се спроведува преку интернетот, каде што бројот на џихад веб – сајтови има драматичен пораст, а често за комуникација се користат и социјалните мрежи.

4. ЗАКЛУЧОК

Со зголемување на противтерористичките операции од страна на САД, по 11 Септември водечката улога на Осам бин Ладен постепено беше намалена и притоа е дадена поголема автономија на придружните членки кои од ден на ден стануваат се побројни и посамостојни во своите оперативни способности. Смртта на Осам бин Ладен зададе психолошки удар за Ал Каеда и придружните движења, но на оперативно ниво се докажа дека нема влијание врз идеолошката рамка. По смртта на Осам бин Ладен, во негово трајно наследство останаа неговите развиени дифузни и еластични мрежи на идеолошки истомисленици, кои се поотпорни на заканите од кои настрада нивниот поранешен лидер. На сето тоа, ако порано придружните движења на Ал Каеда го консултираа Бин Ладен поради лична поврзаност со него, сега тие можат да ги заобиколат преживеаните лидери на Ал Каеда и самостојно да изведуваат напади кои се вклопуваат во рамките на глобалната агенда. На крај смртта на Осам бин Ладен, го издигна на статус на маченик за каузата на Ал Каеда, а придружните движења ја искористуваат приказната за неговата смрт во рацете на „неверниците“, како пример за создавање на идни исламски џихадисти.

Ефектот на Арапската пролет врз центарот на гравитација на Ал Каеда, според последните анализи представува директен напад врз идеологијата на Ал Каеда. Востанијата кои се појавија во Тунис, Египет и други места на Блискиот Исток во голема мера се секуларни, ненасилни движења преку кои се побива тврдењето дека промени можат да настапат само со насилен џихад против САД и нивните сојузници. Препознавајќи го потенцијалното штетно влијание на Арапската пролет врз исламистичката идеологијата, Ал Каеда и придружните движења, се обидоа да ја прикажат Арапската пролет како концепт на џихадот и отфрлање на инволвираноста на САД од регионот, додека на новите бунтовнички влади силно им сугерираа да го усвојат шеријатскиот закон и да се избегнат понатамошните соработки со западните земји.

И покрај предвидувањата за растурање на Ал Каеда по смртта на Бин Ладен и Арапската пролет, најверојатно Ал Каеда и во иднина ќе остане најголема закана по глобалната безбедност. Ал Каеда еволуираше во џихад организација распространета на географски дифузна мрежа, поврзана со една заедничка милитантна идеологија. Таа и овозможува низ сите овие години да ги издржи сите противтерористички напади изведени врз неа од страна на Западните сојузници и притоа да ја одржи нејзината способност да извршуваат терористички напади. Ал Каеда и нејзините придружни движења денес представуваат оперативен центар на гравитација за ширење на идеологијата помеѓу муслиманите надвор од исламските држави и спроведување на

џихад против неправдата направена врз муслиманите од страна на САД и нејзините сојузници.

Меѓутоа за успешно спроведување на овие активности на Ал Каеда потребна е континуирана поддршка од муслиманскиот свет, одржување на постојана непрекината комуникација и логистичка поддршка и обезбедување на засолништа на нивните членови. Терористичките ограноци на Ал Каеда во Јемен, Пакистан, Сомалија и на други места и понатаму се активни и смртоносни, додека исламистичката идеологија на Запад продолжува успешно да инспирира домашни џихад терористи кои спроведуваат самоубиствени напади во сопствените држави.

Според сето ова можеме со сигурност да заклучиме дека денес, нерегуларните недржавни актери во своето мутирано тројство имаат неограничена можност за заменливост на улогите и функциите. Тоа ги прави уште понепредвидливи, поопасни и притоа создаваат една нова генерација глобални хибридни закани.

Слика 2. Тројство на војната во време на нерегуларно војување

Лидерите можат да станат борци, следбениците лидери, по што можеме да заклучиме дека компонентите на Клаузевиц стануваат крајно флуидни и менливи. Ова има длабоки импликации во однос на ресурсите кои нерегуларниот-недржавен непријател може да ги мобилизира и со нив да војува. Според Вестфалскиот концепт непријателот се потпира само на луѓето од неговата нација-држава. За недржавниот непријател денес, ограничувањата на границите и државјанството непостојат. Нема услови за тоа кој може да се регрутира и да се бори против непријателот. Единствен услов е да биде дел од верската идеологија за глобален џихад. Денес новите асиметрични недржавни непријатели започнуваат и водат војна со идеи, војна која во голема мера многу повеќе зависи од нив отколку што зависи од оружјето.

Вистинскиот извор на моќта на центарот на гравитација на Ал Каеда и придружните движења е идеологијата која им обезбедува слобода на дејствување. Напаѓање на идеологијата е тешко, многу потешко од таргетирање на локацијата на лидерите и нивните заменици. Потребно е време и речиси секогаш е потребна примена на елементи различни од традиционалните конвенционални воени методи за успешна

борба против оваа закана. Суштински елемент на елиминирање на исламистичката идеологија на Ал Каеда е изолирање од поддршката што ја добива од значителен дел од муслиманската заедница. Исто така, акциите против тероризмот мора да бидат сеопфатни на сите нивоа, со примена на доволен притисок не само за пораз на идеологија, туку и елиминирање на лидерите, отсекување на нивните државни спонзорства, пресекување на финансиската поддршка, растурање на тајните мрежи и неутрализирање на терористичките ќелии.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ayubi, N. M, (1991) *Political Islam: Religion and Politics in the Arab World*, Routledge, London
2. Creveld, Van.(1992) *The Transformation of War*, New York: Free Press
3. Clausewitz, CV. (1976) *On War*, Princeton, NJ:Princeton University Press
4. Eickelman, F., (1996) *Muslim Politics*, Princeton University Press, Princeton
5. Jacquelyn, D., (2007) *Radical Islamist Ideologies and the Long War*, The Institute for Foreign Policy Analysis , Washington, DC
6. McCullough, C., (2002) *In the Spotlight: Al Qaeda (The Base)*, Center for Defense Information, Washington, DC
7. Mozaffari, M., (2007) *What is Islamism? History and Definition of a Concept, Totalitarian Movements and Political Religions*, Vol. 8, No. 1
8. Mitchell, R., (1993) *The Society of the Muslim Brothers*, Oxford University Press, New York
9. Al Qaeda's Fatwa, NewsHour, Feb. 23, 1998, достапно на http://www.pbs.org/newshour/terrorism/international/fatwa_1998.html датум на пристапување 04.05.2012 година
10. Williams, L., (2002) *Al Qaeda: Brotherhood of Terror*, New York: Alpha
11. Tse-tung, M., (1962) *Mao's Primer on Guerrilla War*, Marine Corps Gazette 46, No. 1
12. Schmidt, S., (2002) *Al Qaeda's New Leaders: Six Militants Emerge From Ranks to Fill Void*, Washingtonpost
13. Choueiri, M.,(1997) *Islamic Fundamentalism*. Revised edition, Pinter, London
14. Noorani, A.G, (2002) *Islam and Jihad: Prejudice versus Reality*, Zed Books, London

15. Cozzens, J., (2009) *Victory from the Prism of Jihadi Culture*, Joint Force Quarterly, nr 52, 1st Quarter
16. Wehr, H., (1976) *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Spoken Language Services, New York
17. Stakelbeck, E., (2011) *The Terrorist Next Door: How the Government is Deceiving You About the Islamist Threat*, Regnery Publishing, Washington
18. Gendron, A., (2006) *Militant Jihadism: Radicalization, Conversion, Recruitment*, Canadian Centre for Intelligence and Security Studies, Volume 4
19. Bergen, P., (2011) *Ten Years On – The Evolution of the Terrorist Threat Since 9/11*, Washington, DC, New America Foundation
20. Nelson R., (2011) *A Threat Transformed: Al Qaeda and Associated Movements in 2011*, Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies
21. Witty, D., (2008) *Attacking al Qaeda's Operational Centers of Gravity*, Joint Forces Quarterly, Issue 48, Washington, DC: National Defense University Press
22. Phillips, M., (2007) *Londonistan*, Encounter Books, New York

ВО ОВОЈ БРОЈ: МИТКО КОТОВСЧЕВСКИ
YU-CHIN CHENG
TONI MILESKI, EMANUELA C.DEL RE
MARIO SHAREVSKI
ТАЊА МИЛОШЕВСКА
ОЛИВЕР БАКРЕСКИ, СТОЈАН СЛАВЕСКИ
НЕНАД ТАНЕСКИ
БИЉАНА СТЕВАНОВСКА
ЗЛАТКО НИКОЛОСКИ, СНЕЖАНА ТРАЈАНОВСКА
ГОЦЕ ЦУКЛЕСКИ
МИЛОРАД ПЕТРЕСКИ
НИКОЛЧО СПАСОВ

